

6. Eric A. Posner, *Economic Analysis of Contract Law After Three Decades: Success or Failure?*, 112 *Yale L.J.* (2003). URL: <https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4632&context=yjlj> (дата звернення: 28.09.2019).
7. *Continental and Anglo-American Contract Law and the Transnational ... Transnational Outlook*, *Indiana Journal of Global Legal Studies*: Vol. 14: Iss. 2, Article 8. URL: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1356&context=ijgls> (дата звернення: 25.09.2019).
8. Smith, Stephen A. and Patrick S. Atiyah. *Atiyah's Introduction to the Law of Contract*. OUP Oxford, 2006. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=j2hCAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP95&dq=atiyah+smith&ots=I-SJm-JNl-&sig=eXie8e3Nz88Vv-5LKtYCVqyeCTg&redir_esc=y#v=onepage&q=gr&f=false (дата звернення: 01.10.2019).
9. P. S. АТИЯН & STEPHEN A. SMITH, АТИЯН'S INTRODUCTION TO THE LAW OF CONTRACT (6th ed. 2005), цит. за: *Continental and Anglo-American Contract Law and the Transnational ... Transnational Outlook*, *Indiana Journal of Global Legal Studies*: Vol. 14: Iss. 2, Article 8. URL: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1356&context=ijgls> (дата звернення: 01.10.2019).
10. Sheela Jayabalan; Daleleer Kaur Randawar. *The role of the modern contract law in the purview of consumer protection* *Jurnal Intelek*, Volume 12, No. 1, June 2017 - ICoFA 2015 Special Issue. URL: http://www.myjurnal.my/filebank/published_article/69031/4.pdf (дата звернення: 07.10.2019).
11. John Goldring: *Consumer Protection, the Nation-State, Law, Globalization, and Democracy*. *Computer-Mediated Communication* 2(2): 0 (1996). URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1083-6101.1996.tb00057.x> (дата звернення: 03.10.2019).
12. Brownsword, *Contract law: Themes for the Twenty-First Century* (2nd edn, 2006) pp 137-140,145-146 Цит. за: Beale, H. G.; Bishop, W. D.; and FURMSTON, Michael Philip. *Contract: Cases and Materials*. (2008). Research Collection School Of Law. URL: https://books.google.com.ua/books?id=IfsVG1nz_WMC&pg=PA62&dq='market-individualism'+and+'consumer-welfarism'&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKEwihoPqT2Y_lAhVuxcQBHYyUA_QQ6AEIODAC#v=onepage&q='market-individualism'%20and%20'consumer-welfarism'&f=false (дата звернення: 03.10.2019).
13. Adams J. N. and Brownsword R. (1987) *The ideologies of contract*. *Legal Studies*, 7: 205-223. Цит. за: McKendrick, E. *Contract law: text, cases and materials*. 2014. 6th edition. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=dIZSAwAAQBAJ&pg=PA15&dq=consumer+welfarism&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKEwi-ic36yIXIAhUQx4sKHSnoBlkQ6AEIUTAЕ#v=onepage&q=consumer%20welfarism&f=false> (дата звернення: 03.10.2019).
14. *Contract law in perspective* / Linda Mulcahy, John Tillotson. - 4th ed. London; Portland, Or. : Cavendish. 276 pages. URL: https://books.google.com.ua/books?id=IcxG9hLyjUsC&pg=PA41&lpq=PA41&dq=consumer+welfarism&source=bl&ots=2TGbrl4OAM&sig=ACfU3U0kvSLWpqqX9jKaJyVrbg0n1lcqDg&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwjnk9id_ebkAhUx6KYKHеLIDwU4ChDoATAAegQIBxAB#v=onepage&q=consumer%20welfarism&f=false (дата звернення: 05.10.2019).
15. Fritz. M. 2014. *The effect of the consumer protection act on contractual freedom*, LLM dissertation, University of Pretoria. URL: https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/41374/Fritz_Effect_2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 007.10.2019).

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ БАНКІВСЬКОГО ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)

УДК 347.45/47

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2020.20.20>

Ющенко О. В.,

*аспірантка НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

Yushchenko O. The legal nature of the bank deposit agreement

On the basis of scientific and Ukrainian legislation concerning bank deposit agreement (deposit) defound such aspects as the concept and its legal nature, peculiarities of the subject structure, object in the civil contracts system. Conclusions and proposals as for improvement of the civil legislation of Ukraine on the bank deposit relations are formulated.

The relevance of the research topic is due to the fact that contractual relations development in the supervising of banking services and Ukrainian banking in general, depends on the state of the law both civil

as a whole one and its individual components. A bank deposit agreement (deposit) is a common type of bank agreement that reflects the money properties. The existence of a considerable number of disputes under such contracts in the judicial practice.

The relevance of the research topic is due to the fact that contractual relations development in the supervising of banking services and Ukrainian banking in general, depends on the state of the law both civil as a whole one and its individual components. A bank deposit agreement (deposit) is a common type of bank agreement that reflects the money properties. The existence of considerable number of disputes under such contracts in the judicial practice indicates that there are gaps in the acts of the legislation. Considering the problems in the legal regulation of bank deposit relations which cause the imperfection of law enforcement, the concept of the bank deposit agreement and its legal nature, peculiarities of the subject composition, the object and its' place in the system of civil contracts, conclusions formulation and proposals for the improvement of legislation and bank deposit relations.

The purpose of the article is to determine the concept and legal nature of the bank deposit agreement (deposit), the peculiarities of the subject composition, the subject and place in the system of civil contracts.

As of today, the issues of contractual deposit relations have not been sufficiently investigated in the national civilistic science. The features of the bank deposit agreement (deposit) in different periods were investigated by legal scholars, in particular: I. A. Bezklubnyy, M. A. Bida, M.I. Braginsky, L.G. Efimova, E.V. Karmanov, Y. N. Moiseienko, N.S. Kuznetsova, V. V. Spizhov, Y. M. Shevchenko, V.V. Kholod and others. In this regard and in the view of changes in the Ukrainian legislation further scientific development of general theoretical problems of contractual bank deposit relations is a necessary condition for improvement of their legal regulation.

Having analyzed the current Ukrainian legislation and scientific views on the legal nature of the deposit agreement it is concluded that the bank deposit agreement (deposit) is an independent type of contract with its legal nature and special legal regimen, with its subject, characteristic features and subjective composition and purpose that differentiate it from a storage contract and a loan.

The main features of the bank deposit agreement (deposit) are formulated what characterize it as an independent contract.

Key words: bank deposit, deposit, bank deposit agreement (deposit), deposit agreement, bank deposit relations, legal nature of the agreement.

У статті на основі наукових поглядів та українського законодавства щодо договору банківського вкладу (депозиту) визначено його поняття та правову природу, особливості суб'єктного складу, предмет та місце в системі цивільно-правових договорів. Сформульовано висновки та пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства України стосовно банківських депозитних відносин.

Ключові слова: вклад, депозит, договір банківського вкладу (депозиту), депозитний договір, правова природа договору.

Постановка проблеми. Розвиток договірних відносин із надання банківських послуг і банківської сфери в Україні залежить від стану законодавства – як цивільного в цілому, так і окремих його складових. Договір банківського вкладу (депозиту) є поширеним видом банківського договору, який відображає властивості грошей. Наявність в судовій практиці значної кількості спорів за такими договорами свідчить про певні прогалини в актах законодавства. Зважаючи на проблеми у правовому регулюванні банківських депозитних відносин, які спричиняють недосконалість правозастосування, виникла об'єктивна необхідність у визначенні його поняття та правової природи, особливостей суб'єктного складу, предмета та місця в системі цивільно-правових договорів, формулюванні висновків та пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері банківських депозитних відносин.

Дослідження з даної тематики. Станом на сьогодні у вітчизняній цивілістичній науці питання договірних депозитних відносин досліджено недостатньо. Особливості договору банківського вкладу (депозиту) в різні періоди досліджували вчені-юристи, зокрема: І. А. Безклубий, М. А. Біда, М. І. Брагінський, Л. Г. Єфімова, Є. В. Карманов, Ю. М. Моїсеєнко, Н. С. Кузнєцова, В. В. Спіжов, Я. М. Шевченко, В. В. Холод та ін. У зв'язку з цим та зважаючи на зміни законодавства України, подальша наукова розробка загальнотеоретичних проблем договірних банківських депозитних відносин є необхідною умовою удосконалення їх правового регулювання.

Метою статті є визначення його поняття, а також правової природи, особливостей суб'єктного складу, предмета та місця в системі цивільно-правових договорів.

Виклад матеріалу. Договір банківського вкладу (депозиту) широко застосовується у банківській практиці, оскільки є тією правовою конструкцією, на підставі якої оформляються взаємовідносини сторін щодо зберігання й управління банками грошовими коштами вкладників.

У практиці договір банківського вкладу іменують «депозитом» (від лат. depositum, що означає річ, віддана на схов). Відповідно до ст. 969, 970 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1] передбачено такі договори: договір зберігання цінностей у банку та договір про надання індивідуального банківського сейфу, що охороняється банком.

З позицій чинного законодавства України поняття «договір банківського вкладу» та «депозитний договір» є тотожними. Згідно з ч. 1 ст. 1058 ЦК України, п. 2.4 Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 03.12.2003 року за № 516 [2], та ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [3] договір банківського вкладу (депозиту) є одним із видів договорів із надання банківських послуг, у якому за договором одна сторона (банк), що прийняла від іншої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором.

У законодавстві України вказано основні вимоги щодо особливого суб'єктного складу депозитного договору, зокрема, однією стороною є банківська установа, іншою (вкладник) – фізична або юридична особа та інші учасники цивільних відносин (ч. 2 ст. 2 ЦК України). Залучення грошових коштів віднесено до банківських операцій і здійснюється на підставі ліцензії Національного банку України. Водночас основними цілями вкладників за банківським депозитним договором є збереження своїх заощаджень та їх примноження. Збереження та особливо примноження депозиту внаслідок отримання відсотків з нього спричиняє виникнення ризику неповернення суми депозиту, проте депозитні відносини між банківською установою та вкладниками є фінансово взаємовигідними.

Одними із проблемних питань, які виникають у сфері банківських депозитних відносинах, є визначення предмета договору банківського вкладу (депозиту). Серед науковців немає єдиного підходу щодо предмета досліджуваного договору, оскільки немає єдиного розуміння об'єкта цивільних правовідносин. У зв'язку з цим виникає необхідність уточнення, що є об'єктом та предметом депозитного договору, які впливають на зміст та специфіку відносин банківської установи та вкладника. Так, як зазначає В. В. Спіжов, предметом депозитних відносин можуть бути гроші в готівковій та безготівковій формі в національній або іноземній валюті, які розглядаються як об'єкт цивільних прав і відзначаються досить складним юридичним режимом цивільного обігу, що обумовлено речово-правовим і зобов'язальним характером. При цьому об'єктом договору банківського вкладу (депозиту) є дії банку [4, с. 58]. На нашу думку, предметом та об'єктом депозитного договору є грошові кошти, які банківська установа прийняла від вкладника на договірних засадах на визначений чи невизначений строк зберігання під певний процент або дохід в іншій формі та які підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Як зазначається в юридичній літературі, грошовими коштами є нормативно визначені та виражені в емітованих в обіг паперових і металевих знаках або у безготівковій формі умовні вартості одиниці (гривні, копійки чи відповідні одиниці іноземної валюти, наприклад, долари й центи), які мають забезпечений на законодавчому рівні примусовий курс, що полягає в обов'язковості їх прийняття за відповідною номінальною вартістю речей, робіт, послуг, інших матеріальних та нематеріальних благ, а також втрат (майнової та немайнової шкоди, збитків тощо), визнаються у цивільному обороті законним платіжним та кредитним засобом і забезпечують здійснення всіх видів платежів та розрахунків у цивільному обороті, виконуючи функції загального еквівалента, обігу і нагромадження [5, с. 177]. Грошовою одиницею України є гривня (ст. 99 Конституції України) [6]. Відповідно до ст. 192 ЦК України гривня – це національна валюта, яка є законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України. Гроші в безготівковій формі зберігаються на рахунках учасників цивільних правовідносин у банках та інших кредитно-фінансових установах і мають назву «грошові кошти».

Серед науковців немає єдиної позиції щодо правової природи договору банківського вкладу (депозиту), що викликає велику кількість спорів, оскільки ні в законодавстві, ні в юридичній літературі вона досі чітко не визначена. Так, на думку В. П. Мозоліна [7, с. 192], Е. Г. Полонського [8, с. 75], депозитний договір є різновидом договору іррегулярного зберігання. Така позиція полягає в домінуванні думки відносно можливості передавання коштів на зберігання з зобов'язанням зберігати та повернути на вимогу вкладника таку саму суму грошей. Однак сьогодні зміст поняття банківського вкладу є значно ширшим. Мета договору зберігання полягає винятково у схоронності, і винагороду за зберігання сплачує особа, яка передала майно на зберігання, а в договорі банківського вкладу навпаки – винагороду у формі відсотків сплачує сторона (банківська установа), яка прийняла кошти. У свою чергу, Л. Г. Єфімова, вказуючи на несамостійність договору банківського вкладу (депозиту), зазначає, що він є різновидом договору позики, в якому позичальником є банк, а позикодавцем – вкладник [9, с. 271–272]. Зазначена позиція обґрунтовується тим, що договірні відносини між банківською установою та вкладником об'єднує єдність змісту. Так, банк приймає від вкладника певні кошти, якими має намір розпоряджатись на власний розсуд, і зобов'язується повернути ці кошти у встановлений договором строк або на першу вимогу вкладника з нарахуванням обумовлених відсотків. Такі договірні відносини повністю охоплюються конструкцією договору позики. Дійсно, є певна схожість елементів умов зазначених договорів, зокрема, у переданні коштів іншій особі з зобов'язанням повернути кошти та сплатити винагороду у формі відсотків, чим договір банківського

вкладу відображає сутність (ціль) договору позики. Однак, аналізуючи цілі вказаних договорів, слід зазначити, що вони різняться соціальним та економічним значенням. Можна погодитись з твердженням, що ці договори виконують однакову функцію (передання в борг грошових коштів), але в інших аспектах договір позики є переважно соціально спрямованим, а договір банківського вкладу – економічним. Економічна роль договорів банківського вкладу полягає в тому, що при залученні коштів за договором банківського вкладу (депозиту) відбувається накопичення коштів, які належать банківській установі, а передання коштів за договором позики не має масового характеру, з точки зору накопичення значної маси грошових коштів одним суб'єктом цивільних відносин. Крім того, необхідно акцентувати увагу на тому, що банківські установи кредитують фізичних та юридичних осіб за рахунок залучених коштів, відповідно, така специфічна діяльність потребує спеціального регулювання (ліцензування) та контролю з боку держави.

На думку В. В. Холод, депозитний договір має змішаний характер правової природи та містить ознаки як договору позики, так і договору зберігання [10, с. 226–229]. Водночас інші вчені вказують на самостійність договору банківського вкладу (депозиту) [11, с. 647; 12, с. 99]. Позиція науковців обґрунтовується наявністю індивідуальних рис вказаного договору, які забезпечують певне місце та роль в системі цивільних договорів, а саме: 1) договір банківського вкладу регулюється спеціальними нормами законодавства України; 2) за умови участі фізичної особи договір банківського вкладу є публічним договором (ст. 633 ЦК України); 3) особливі вимоги до суб'єктного складу (банківська установа та вкладник); 4) обов'язкова письмова форма договору банківського вкладу, недодержання якої веде до нікчемності договору; 5) платність договору банківського вкладу (договір позики має можливість бути і безоплатним); 6) предметом договору банківського вкладу (депозиту) можуть бути грошові кошти, а предметом договору позики – також й інші речі, визначені родовими ознаками; 7) за договором позики кошти переходять у власність позичальника, а за договором банківського вкладу – залишаються власністю вкладника.

Деякі вчені, зокрема С. В. Сарбаш [12, с. 171], М. М. Агарков [13, с. 71], зазначають, що договір банківського вкладу (депозиту) є різновидом договору банківського рахунку. Позиція науковців обґрунтовується тим, що договір банківського вкладу (депозиту) є однорідним із договором банківського рахунку, про що свідчить таке: 1) специфіка сторін вказаного договору полягає в тому, що споживачем відповідної фінансової послуги може бути будь-яка фізична чи юридична особа, а надавачем послуги може бути лише виключно банк; 2) обов'язковою умовою чинності договору банківського вкладу (депозиту) та банківського рахунку є дотримання письмової форми; 3) договір банківського вкладу (депозиту) та банківського рахунку, в яких вкладником є фізична особа, є публічними договорами. Водночас, на думку В. В. Спіжова, з чим слід погодитися, договір банківського вкладу (депозиту) є однорідним з договором банківського рахунку та у той же час самостійним видом договору з наявною йому правовою природою і спеціальним правовим режимом, суб'єктним складом і цілями, які відрізняють його від договору зберігання та позики [14 с. 9].

Договір банківського вкладу (депозиту) носить реальний, оплатний та односторонній характер. Реальність договору банківського вкладу полягає в тому, що він вважається укладеним з моменту прийняття банківською установою від вкладника або третьої особи на користь вкладника вкладу, який стає власністю банку, який його використовує для здійснення інших банківських операцій. Крім повернення вкладу, банк зобов'язаний виплатити вкладнику нараховані відсотки на суму вкладу або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором. Договір банківського вкладу (депозиту) є оплатним, оскільки банк зобов'язаний нарахувати та виплатити проценти або дохід в іншій формі. Крім цього, оскільки з моменту укладання договору банківського вкладу (депозиту) у банку виникають обов'язки щодо повернення суми вкладу та нарахованих відсотків чи доходу в іншій формі, а у вкладника – право вимагати виконання зазначених дій, договір банківського вкладу (депозиту) є одностороннім договором. До відносин банку та вкладника за рахунком, на який внесено вклад, застосовуються положення про договір банківського рахунку (гл. 72 ЦК України), якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті договору банківського вкладу (ч. 3 ст. 1058 ЦК України).

Договору банківського вкладу (депозиту) притаманна низка істотних умов, які, як зазначає М. А. Біда, відображають його місце та юридичне значення в системі цивільно-правових договорів. До істотних умов слід віднести такі, як: домовленість про предмет договору; домовленість про відсотки, їх розмір та порядок виплати; домовленість про умови повернення банківського вкладу та нараховані на нього відсотки; домовленість про строк дії договору; домовленість про інші умови, які ініційовано однією зі сторін договору та щодо яких досягнуто взаємної згоди [15 с. 10].

Істотною умовою депозитного договору є обов'язкове зазначення виду вкладу. Згідно з ч. 1 ст. 1060 ЦК України договір банківського вкладу укладається на умовах видачі вкладу на першу вимогу (вклад на вимогу) або на умовах повернення вкладу зі спливом встановленого договором строку (строковий вклад). При цьому договором може бути передбачено внесення грошової суми на інших умовах її повернення. Відповідно до ч. 2 ст. 1060 ЦК України за договором банківського вкладу на вимогу банк зобов'язаний видати вклад або його частину на першу вимогу вкладника.

Умова договору банківського вкладу на вимогу про відмову від права на одержання вкладу на першу вимогу є нікчемною. У свою чергу, за договором банківського строкового вкладу банк зобов'язаний видати вклад та нараховані відсотки за цим вкладом зі спливом строку, визначеного у договорі банківського вкладу (ч. 3 ст. 1060 ЦК України). При цьому повернення вкладникові банківського строкового вкладу та нарахованих відсотків за цим вкладом на його вимогу до спливу строку або до настання інших обставин, визначених договором, можливе виключно у випадках, якщо це передбачено умовами договору банківського строкового вкладу. Згідно з ч. 4 ст. 1060 ЦК України, якщо вкладник не вимагає повернення суми вкладу зі спливом строку, встановленого договором банківського вкладу, або повернення суми вкладу, внесеного на інших умовах повернення, після настання визначених договором обставин договір вважається продовженим на умовах вкладу на вимогу, якщо інше не встановлено договором.

Отже, проаналізувавши чинне законодавство України та наукові погляди вчених щодо правової природи депозитного договору, можна зробити висновок, що договір банківського вкладу (депозиту) є самостійним видом договору з наявною йому правовою природою і спеціальним правовим режимом, предметом, характерними ознаками, суб'єктивним складом і цілями, які відрізняють його від договору зберігання та позики.

Основними ознаками договору банківського вкладу (депозиту), які характеризують його як самостійний договір, є: а) предметом депозитного договору є лише гроші; б) реальність, оплатність та односторонність договору банківського вкладу; в) особливість суб'єктного складу депозитного договору, у якому однією стороною є банківська установа, а іншою – вкладник (фізична або юридична особа та інші учасники цивільних відносин); г) публічність депозитного договору, в якому вкладником є фізична особа; г) обов'язкова письмова форма договору банківського вкладу (депозиту); д) застосування до депозитних відносин спеціальних норм цивільного права та імперативних норм публічного права; е) існування правового режиму щодо порядку укладення депозитного договору на користь третьої особи; є) наявність спеціального порядку нарахування процентів за вкладом; ж) наявність можливості дострокового отримання вкладу фізичною особою за строковим договором, якщо це передбачено депозитним договором; з) наявність гарантії виплати певної компенсації фізичній особі з метою мінімізації ризику неповернення вкладу; и) посвідчення депозитного договору електронною ошадною книжкою, що є власністю банку, або ошадним сертифікатом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 25.08.2019).
2. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Постанова Правління Національного банку України № 516 від 03.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03> (дата звернення: 25.08.2019).
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 25.08.2019).
4. Спіжов В. В. Предмет договору банківського вкладу (депозиту) // Вісник Правова інформатика. 2007. № 4 (16). С. 56–65.
5. Цивільне право України: підручник: У 2-х т. / Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004. Т.1. 480 с.
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 25.08.2019).
7. Мозолин В. П. Право собственности в Российской Федерации в период перехода к рыночной экономике: учеб.: Институт государства и права, 1992. 176 с.
8. Полонский Э. Г. О правовом регулировании расчетных и кредитных отношений // Советское государство и право. 1962. № 6. С. 69–76.
9. Ефимова Л. Г. Банковские сделки: право и практика. Монография. М.: НИМП, 2001. 276 с.
10. Холод В. В. Окремі аспекти судової практики вирішення спорів щодо укладення, зміни та розірвання договору банківського вкладу та банківського рахунку // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2014. № 10-1. Том 1. С. 226–229.
11. Иоффе О. С. Избранные труды. Обязательственное право: учеб.: в 4-х т.: Т. 3 : «Юрид. центр Пресс», 2004. 837 с.
12. Сарбаш С. В. Договор банковского счета: проблемы доктрины и судебной практики: учеб. пос. Статут, 1999. 272 с.
13. Агарков М. М. Основы банковского права: курс лекций / Изд. 2-е, перераб. и доп. М.: Изд. БЕК, 1994. 350 с.
14. Спіжов В. В. Договір банківського вкладу (депозиту) за цивільним законодавством України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 // Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2009. 20 с.
15. Біда М. А. Договір банківського вкладу (депозиту) за цивільним законодавством України: автореф. дис ... канд. юрид. наук. К., 2011. 16 с.